

אבסורד שרק עכשיו

נמשכת מגמת העלאת מחזות של חנוך לוין על ידי בתאים מהשורה הראשונה בעולם. מחר יעלה "קרום" בבימויו של הפולני קרישטוף וורליקובסקי. רעייתו, מעצבת ההצגה, מלגורז'טה שסניאק, "לוין היה גאון, ואנחנו לקחנו אותו למקומות שבישראל לא רגילים אליהם"

האזנה

מרט פרחומובסקי

קרישטוף וורליקובסקי

בשקט, כמעט בלי תנועות גדולות של יחצנות, מגלה התיאטרון הבינלאומי את אחד מגדולי המחזאים הישראלים לרורותיהם – חנוך לוין. אחרי שעשרות שנים נטען שלוין אינו ניתן לתרגום ושגדולתו היא לוקאלית בעיקרה, פתאום קמים יוצרי תיאטרון ברחבי העולם ומצהירים שגם הם גילו שלוין הוא ענק, מיוחד במינו, אחת התופעות המרהיבות ביותר ברמה העולמית של המאה ה-20. כמה מאכזב, ועם זאת כמה מתאים ללוין לקבל את ההכרה הזאת מאוחר מדי, כשהוא עצמו כבר אינו יכול ליהנות ממנה. וכמה מעניין לגלות שבעוד שאת היוצרים המקומיים לוין לוקח לרוב לאזורים בינתיים מיינסטרימיים, בעולם הולכים איתו הרבה יותר רחוק.

רק לפני כחצי שנה ראינו כאן הפקה רוסית מרתקת של "האישה המופלאה שבתוכנו", שהפכה את המחזה הצנוע של לוין לשלוש שעות של שיגועים אקסטרווגנטיים מופשטים, ועכשיו, במסגרת אירועי העשור לפטירתו של המחזאי הישראלי, מגיעה אלינו גם "קרום", הפקה פולנית עטורת שבחים של הבמאי קרישטוף וורליקובסקי, שגם היא תציע לקהל הישראלי חוויה אמנותית מאתגרת ולא שגרתית.

לעבוד מתוך תשוקה

"שכונה ישנה בתל אביב. המרפסות, חררי המדרגות, בית הקפה השכונתי, אולם הקולנוע, בית החולים, בית הקברות", כך נפתח התקציר שכתב לוין עצמו להפקה המקורית של "קרום", שעלתה ב-1975 בתיאטרון חיפה, בבימויו של המחבר. זהו הרקע שעליו נפרס סיפורו של אותו קרום, טיפוס ממוצע לחלוטין שניסה להצליח בחו"ל, נכשל וכעת חוזר לאמו הזקנה ואל השכונה שבה גדל כדי לקצור את פירות כישלונו. מעטים הם המקרים שבהם היה לוין ספציפי ומפורש כל כך בנוגע למיקום הגיאוגרפי של

מחזה, ולכן גם מרתק במיוחד לראות את החומרים המקומיים האלה עוברים דרך מסננת של שפה זרה ושל עולם מושגים תיאטרלי הכי רחוק מאיתנו.

בניגוד למסורת המקומית של הפקות לויניות קאמריות ומצטנעות, שנותנות הרבה כבוד ומרחב לטקסט הגאוני, "קרום" של וורליקובסקי מספקת תיאטרון עכשווי מאוד, שמשתמש בטקסט כחומר ליצירה של חוויה חושית שהיא על גבול האמנות הפלסטית. מי שראה בשנה שעברה את הגרסה של וורליקובסקי ל"הדיבוק", שהוצגה בפסטיבל ישראל, יודע פחות או יותר למה לצפות. המחזה המוכר מאבד פתאום את האחידות שלו, הסדר של התמונות והדיאלוגים משתנה וכאופן כללי משתלטת התחושה שההצגה שייכת הרבה יותר ליוצרים הפולנים שלה מאשר למחזאי העברי.

"כן, אני יודעת שהאנשים בישראל אוהבים לראות על הבמה פרטים ריאליסטיים, ואילו תיאטרון סינטי ומופשט כמו שלנו יכול להקשות עליהם", מצטדקת מעט בשיחת טלפון מפולין מעצבת התפאורה של ההצגה, שהיא גם רעייתו ושותפתו הקבועה של וורליקובסקי בפרויקטים אמנותיים, מלגורז'טה שסניאק. "עם זאת אנחנו מגיעים לכאן די אופטימיים, הרבה בזכות שני סרטים ישראליים מצוינים שראינו לאחרונה: 'ואלס עם באשיר' של ארי פולמן ו'מדווחות' של שירה גפן ואתגר קרת. אלה הם סרטים שמתעלים מעל המציאות היומיומית ומעוררים תקווה שהקהל בישראל משתנה ונפתח יותר לרברים כאלה. אולי גם 'קרום' שלנו יתקבל כאן בכרחה".

התחשבתם במחזה המקורי של חנוך לוין? "אין ספק שהכוונה המקורית של המחבר חשובה, למרות שאולי למי שרגיל להפקות של המחזות של לוין בישראל זה לא ייראה כאילו

חנוך לוין ז"ל

מלגורז'טה שסניאק

ששמרנו עליה לגמרי. כשמדובר במחזות 'הריאליסטיים' של לוי, הרבה פעמים מתפתים הבמאים בהפקות שראיתי בישראל להבליט את הריאליזם הזה ולהתעלם מהלקוניות ומהסינתטיות שלהם לצד אלמנטים של תיאטרון האבסורד. אנחנו מחפשים פרשנות בימתית שרוקא מדגישה את האלמנטים האלה.

מה הנחה אותך בעיצוב של 'קרוב'?

"זה עיצוב פשוט מאוד. כל אתרי ההתרחשות של המחזה מכונסים בתוך חלל אחד שיש בו הכול: גם דירות מגורים, גם חוף ים, גם שדה תעופה. מדובר בדימוי טיפוסי של בית פשוט, עם ספה, שולחן וכיסאות. העיצוב הפשוט הזה נובע מהפשטות של חנוך לוי, שמדבר בשפה לקונית ופשוטה על חיים ומוות."

עם זאת, אתם עושים שימוש נרחב בווידאו, שלא כל כך מפתדר עם הפשטות שאת מדברת עליה.

"גם הווידאו הוא חלק מתפיסת הפשטות. צילמנו את הסרטים בישראל כדי להראות משהו מהחיים הרגילים כאן, מהבנאליות שלהם. הכוונה הייתה ליצור פער בין הדימוי של ישראל כפי שהוא משתקף בחדשות לבין האמת של הקיום האנושי כאן, שאינו שונה מהקיום האנושי בכל מקום אחר בעולם."

הגעתה של 'קרוב' לישראל היא אחת מנקודות השיא של פסטיבל התיאטרון הבינלאומי הראשון של תל אביב, שמתקיים כאן לאורך השנה בחסות תיאטרון הקאמרי.

וורליקובסקי (47) נחשב היום לאחד הכוחות המובילים בתיאטרון האירופי. הוא החל את דרכו כעוזרם של כמה מהשמות הגדולים בתיאטרון העולמי – פיטר ברוק, אינגמר ברגמן, ג'ורג' סטרלר – ובהמשך ביים עשרות הצגות בפולין וברחבי העולם. בתחילת שנות ה-90 וורליקובסקי שהה תקופה בישראל, שכמהלכה ביים בבית צבי ובתיאטרון באר שבע, ובשנה הבאה הוא צפוי לשוב לכאן כדי לביים בקאמרי את "אורזי המזוודות", עוד מחזה לויני, הפעם עם שחקנים ישראלים.

· עוד בתקופת לימודיו של וורליקובסקי באוניברסיטה פגש את ססניאק, ציירת בהשכלתה, שכבר אז הייתה מעצבת תפאורה מבוקשת בפולין. השניים מצאו שפה משותפת ומאו עבדו יחד בכל אחת מיצירותיו של וורליקובסקי. במהלך השנים אספו סביבם צוות קבוע של אמנים בינלאומיים, שביניהם גם מעצבת התאורה הישראלית פליס רוס, וגיבשו יחד שפה בימתית ייחודית ומרתקת.

"כל אחד מהיוצרים שאנחנו עובדים איתם מביא את הצבע המיוחד שלו, את ההיסטוריה של המקום שממנו בא", אומרת ססניאק. "האנשים האלה הופכים לחלק מהיקום שלנו, ממש למשפחה, שאני מתקשה היום לתאר את קיומנו בלעדיהם. כולנו עובדים מתוך אותה תשוקה: חיפוש אחר האמת ובריחה מהשקר. את התשוקה הזאת אנחנו מבקשים להעביר לקהל."

עד היום עבדת לצד וורליקובסקי על מחזות של סופוקלס, שייקספיר וטוני קושניר. מה משך אתכם לחנוך לוי?

"אני וקריסטוף בוחרים לעבוד רק על חומרים שקרובים לעולם שלנו. חנוך לוי הוא דוגמה ליוצר שאנחנו מרגישים אליו קרבה מיוחדת. אולי זה קשור לשורשים הפולניים שלו. הוא מאוד מרויך ומהוקצע ועם זאת פיוטי ומצחיק. השילוב שהוא עושה בין המצחיק לטראגי גאוני בעיניי. אנחנו נדהמים בכל פעם מחדש שיוצר ברמה כזאת חי בינינו. הוא פשוט מדהים."

המחזה "קרוב" יוצג בתיאטרון הקאמרי במוצאי שבת (18.4) ולמחרת. ההצגות יהיו בפולנית, בליווי כותרות תרגום לעברית.

תיאטרון סינתטי ומופסט. מתוך "קרוב" בנרסה הפולנית